

Marija
Švajncer ml.

Ribe in štiridesetletnik

Vedela sem, da je prišel čas, kar prikotatil se je, ko bi bilo treba misliti na druge. Pogledati jim v obrazne lupine, kjer so bile v zarezah in odprtinah pa tudi v delu, ki je gledal, neke čudne, nevarne zahteve. Kar mrgodili so se, migljali z nosnicami in si prepoteno prizadevali, da bi iz mene nekaj napravili, me nekako izoblikovali in mi namestili ude, da bi bila koristna. Naravnali bi mi ude, da bi bila potem tudi jaz ud, člen,

grča ali kaj. Prihajali so, se za kratek čas pomudili in spet odšli, zamomljali hm in zapretili jej, jej in se izgubili. Nikoli jim poulične okoliščine in domači izbruhi, ki jim lepo rečemo tudi usoda, niso dali, da bi za zmeraj ostali. Morali so se vračati. Lica so mi drgetala, tako sem se čudila, a so bili kar samozadovoljni, tu smo, vzgojitelji, preudarni in izkušeni, daj nam svoje meso in kri, da te pregnetemo. Da, prav gnesti so me hoteli. Uh, na moč sem bila žalostna. Ampak to je bilo čisto prav, moram že povedati, da je bila moja žalost vijoličaste barve in privlačna. Jaz sem imela mladost in zdrave upehala, lahko sem tekla po zgornji in spodnji cesti, a sem se le neznatno upehala. Nekajkrat sem zasopihala, nato pa se posledice naprezanja niso več hotele pokazati. Lase sem imela zelo dolge in začela sem se razvijati. Če sem se napihnila, zadržala dih in se s strani pogledala v zrcalo, se je na steklu pokazalo, da sem ženskega spola. Bila sem torej ženska in ženske imajo pač svoje značilnosti.

Zdaj sem pridno skesana in ob knjigah, lahko bi celo rekla, da sem prav bela poštenjakinja, ki si glavo podpira z delavno ročico. Oprostila sem si tisto doživetje s štiridesetletnikom. Vsi moji prihajajoči in odhajajoči vzgojitelji so bili strastno vneti, da bi v meni zbudili kesanje, in če se hočem kdaj še pobrati, da, tako je rekla neka sivolasa dobrotnica, morda je mislila, da sem s štiridesetletnikom ležala ali kaj, moram predvsem oprostiti sama sebi. Šele tako bom spet čista. Zdaj sem torej oprana in bela, ampak dolgočasim se, do zadnje dlačice se dolgočasim. Saj ne morem samo brati, ko pa

sem športni tip ženske. Požvižgavanja moških na cesti ne gre zanemarjati; to je celo huda krivica, če bi toliko mladeničev vseh starosti hotelo priti v stik z mlado žensko, mislim, z mano, jaz pa jim odrekam. Ali je prav, da so nepotešeni, sitni, razjarjeni in besni in potem delajo packarije z zgodovino. Prišla bi in bi vsa v tančicah rekla, prosim, izvolite, se smem ponuditi? Ko bi drug za drugim opravili, bi bili vsaj zaspani, če se jim že ne bi prikazala nebesa. Na koncu bi vse rjuhe oprala v velikem pralnem stroju, prijaznem pripomočku; rjuhe bi se vrtele v krogu, zemljani pa bi imeli mir in glavobol bi popustil. Če se ne bi nič spopadali, bi se grdo dolgočasili, pa saj tudi jaz kobacam v dolgčasu, a gre vse lepo naprej.

Še vedno rasem in nekega razmetanega dne bom velika in oblastna ženska. Prav neprijetna in gostobesedna. Ampak zdaj še nisem, zdaj sem še golobica v umazanem golobjaku, grulim in se prestopam, štiridesetletnika ni več, za zmeraj je odšel in prepustil času, naj se razvijam. Grdun, ni storil prav! Tudi on bi lahko bil vzgojitelj, če me že vsi drugi mečkajo in ugonablajo. Le zakaj je moral biti prav on takšen neizviren moralist? Nekateri ljudje so trdno prepričani, da v življenju ni mogoče početi nič drugega, kakor se obesiti na poštenje in spodobnost. Potem pa imajo stisnjene ustnice in vse besede, ki jih spustijo skozi špranjo, so ozke in celo zadirčne. Moj štiridesetletnik še pomislil ni, da bi me lahko sproščeno pokvaril. Ko mi je govoril o pomenu človeške skupnosti, sem si gumbe na bluzi odpela tako, da bi moral tisto, kar se je ponujalo pod tkanino, nemudoma opaziti. Lase sem si nakodrala in jih metala zdaj na eno, zdaj na drugo stran. Ko je začel govoriti o vrednotah, sem se primaknila k njegovi levi rami. Vse je hotel razložiti; joj, kako je bil plemenit in izobražen! Nadarjeno sem prekrizala nogi, krilo se je ožilo. Ko je zgornji del stegen krasil samo še ozek, pisan trak, je samo zakašljaj. Govornika se je lotil prehlad, zlezal mu je v gola-nec, govornik je moral umolkniti. Pa so klice spet zbežale, male razuzdanke so se poskrile po kotičkih in začelo me je zebsti v noge.

»Kaj pa človekoljubnost?«, sem se pozanimala. Takoj mi je lahko postregel z odgovorom. Razgovoril se je o humanih načelih, z menoj pa ni bil prijazen, prav avšasto se je vedel. Prehladil se je, ko je v tihotni noči opazoval svetleče se zvezdice, oj, ve zaspanke tam zgoraj, kako ste lepe! Takrat si je popravil progaste hlače pižame, žena pa je čez čas rekla: »Ljubi, narava je zares lepa. Kakšni čari . . . Kakšni čari! Pridi že vendar!« in se je udobno zleknila. Skoraj sproščeno.

Kaj pa jaz? Še krilo bi lahko vrgla s sebe, pa bi v njegovi trdi betici še vedno ostala misel, ena sama zmagovita negodnica, da me je treba poučevati. Jaz pa sem že bila to, kar sem bila. Mlada ženska, in to mi je povsem zadoščalo. Saj se vendar nisem hotela izobraziti. Če so že sklenili, da me bodo obdržali deviško, mi ne bi smeli vsiljevati znanja. To škoduje. Hotela sem ostati nevedna. Poklic sem si že zdavnaj izbrala; treba bi jim bilo izbiti prepričanje, da jih je sam satan določil za to, da me bodo usmerjali. Z izbranimi besedami sem naznanila, da bom delala v ribogojnici. Ribe so molčeče in sluzaste. Nikoli ne zavpijejo in umirajo z žalostnimi očmi. Jaz sem sodila k ribam. O ribe, moje prijateljice, prihajam, glejte me, lasje mi poskakujejo,

glava je visoko na vratu, kri mi dela plap, plap, torej plapola, približujem se v velikih skokih . . .

Nisem jih mogla prepričati; ribe so me otožno pričakovale. Ni jim bilo mogoče dopovedati, da so ribe brez mene silno nesrečne in izgubljene, jaz bi jih vodila, ribam bi bila to, kar so oni meni, vsi smo zelo dobri in smo drug drugemu na razpolago. Z mano so hoteli nekaj povsem drugega, kmalu sem zavohala, da so mi nameravali podtakniti posebno poslanstvo, nekaj zelo cenjenega in umirjenega.

Jaz pa sem hotela živeti. Gola in nesramna. Štiridesetletniku sem se vrgla okrog vratu. Neučakano sem mu dopovedovala, da ga ljubim. Res sem ga ljubila. To priznavam in se kesam. Tako zelo iskreno, da bom od tega dobila hemoroide. Začel me je vleči proč. Ko je vstopila njegova sodelavka, se je spremenil v rdeče jabolko, še kar lepo jabolko, saj sem ga nosila v sebi kot ljubezen, ljubljene stvari pa so lepe. Sodelavka je mogočno zasikala: »Kaj je temu otroku?« Toda v očeh je imela svežo radost novice. Nekaj strahotnega se je pripetilo, nova možnost za zgražanje, brezsrarni stik . . . Ne ve, kako je bilo prej, lahko pa si misli, kaj sva še nameravala. Fej. Nasilno me je hotela odlepiti od njega. Kričala sem, kot da bi besni Sultan lajal na gospodarja. Ljubila sem ga do onemoglosti, do breztežnega stanja, in ker sem ljubila, ni bilo sodelavke, žene in domačega kužka in ni bilo ženinih pletilk. Sama sem hotela vse urediti. Zakaj bi drugi sedli name s svojimi velikimi zadnjicami? Ogorčeno sta se premikala. Torej me on nikakor ni ljubil. Ko mi je sodelavka odtrgala naramnico, je prišlo vame spoznanje. Zasvetilo se je kot bakla: ne ljubi me. Oh, kako strašno in nesprijemljivo! Prijela sem se za srce in rekla: »Umiram.« Grobo sta me zmočila po čelu. Uporniško sem se jima izvila iz klešč in naznanila: »Je že dobro. Veselilo me je«, in odšla.

Šele na stopnicah se je začelo iz mene trgati nekaj, kar je bilo podobno cmerjenju. Tulila sem, vekala, jokala, se solzila . . . Pa zakaj me ne ljubi? Ali ga poročni prstan obvezuje, da se mora dajati samo svoji ženi? Ali nima prav nič domišljije, da bi me vsaj oskrnil in zavrgel? Z mlado žensko je mogoče početi vse mogoče; prav nečedni posli se obetajo, takšni, da bi se človek zgražal in pljunil predse. Mogoče pa moško orodje ni več uporabljivo. Najbrž se je zaradi prezahtevne žene upehal in postaral. Ali pa nikoli ni maral telesnosti in je samo stiskal zobe? Tako bo, otrok ni bilo v hiši, cucek se je že ukrvil od starosti. Zame je vse končano, zdaj moram umreti enkrat za vselej. Sodelavka lahko stresa svoj razdrapani in umazani jezik, z menoj je konec, sem živ mrlič.

H komu bi naj šla, da bi stresla svojo otožno vsebino? Ni bilo človeških zatočišč; rožljali so samo okostnjaki, ki so hitro vsečebli, glej jo, no, negodnico, že zdaj se ji po glavi vrtinčijo takšne misli. »Kaj sta pravzaprav počela?«, bi mi zagrozili z vprašanjem. Hitro bi si izmislila: »Z živčno kretnjo mi je segel pod krilo. Pred tem pa je, prosim, snel poročni prstan.« Postalo bi jim vroče: »Dalje, dalje!« »Saj, rekel mi je, da je že dolgo kot žival hrepenel po meni in take stvari. Vseh njegovih besed se niti ne spominjam, človek pač pozabi. Vem, da je treba uriti svoj spomin, toda . . . Sle-

kel me je do golega in potem nekaj počel z mano . . . « Zdaj bi bili že nadvse živčni: »Kaj je počel, za božjo voljo?« Naščeperila bi se in rekla: »Bičal me je. S črnim korobačem me je bičal.« S trdo roko bi me oklofutali, kajti to ni tisto, kar bi hoteli slišati. Prav zgražali bi se v sebi, da ni po moško opravil svojega. Je pač dedec in oprostili bi mu, jaz pa bom tako ali tako nekega dne odrasla in na vse pozabila, ampak da me tepe, nepridiprav, pretepanje je vendar prepovedano. Treba bi ga bilo naznaniti.

Še vedno mi je slana voda curljala iz oči. Ošinila sem bledega dolgo lasca. Jaz pa nimam niti alkohola in niti mamil in niti cvenka. Še posiliti me noče nihče. Izrekla sem besedo, za katero mnogi ugledni ljudje, ki jih poznam, pravijo, da je grda. Joj, kaj počnem! Vsaj grdih besed se moram izogibati, če sem sicer že tako padla, propadla, če sem v prepadu, na odpadu, na zapadu, v napadu . . .

Nihče se ni spotaknil obme. Zagledala sem ljudi, ki so obstopili nesrečo. Zažrli so se v tujo tegobo, si pošiljali zaskrbljeno škodoželjne poglede in si nekaj dopovedovali. Takrat sem jih v mislih psovala, čeprav so mi včasih storili veliko dobrega. Znali so svariti in spodbujati, znali so me usmerjati in gotovo bi nekega dne napravili iz mene lepo stesan kažipot, leseno veselje s skrbnim napisom. Šla sem dalje; nisem hotela vedeti za smrt. Če sem se že sama izničila, sem morala vsaj drugim pustiti zrak, da jim je vdiral skozi nosnice. Drugi se naj kar valijo v življenju, naj gibljejo svoje okončine in spreminjajo svet, meni pa pustijo nedolžni konec, moje samotno, solzno okno. Kihnila sem in se začudila nad svojim predrznim nosom. Ni upošteval usodnih zapletov. Če že gre za žalost, mora biti pretirana, visoka in napeta žalost, kar nekam zašiljena in razvpita žalost. Nos kiha in smrka. Še čiste oblike se ne ponujajo, marveč samo mešanice, ostudni zvarki in razdrobljenost.

Obrnila sem glavo, da bi uzrla zasledovalca. Štiridesetletnik se je gotovo zgražal za kakšnim kosom pohišstva in si pobiral izpadle lase, ki so se nabrali na temno modri obleki. Znal je izbirati oblačila, s katerimi je privabljal poglede. Seval je nekaj, kar je bilo prijetno za oko in uho. Če bi lahko pritisnila k njegovi prijetnosti nekaj svoje prikupnosti, bi se združila v tako imenitno celoto, da bi sodelavka široko zazijala in še sama priznala, da bi bilo poleg moža treba najti tudi ljubezen, moškega kanarčka, ki bi žvrgolel in jo prepričeval o njeni popolnosti ali pa nepopolnosti. Oboje bi jo okrasilo in poplemenitilo z žensko čustveno naježenostjo. In to, štiridesetletno bitje, ali veš, kaj je naslada? Še vedno bo ostalo zadosti ur za premišljevanje, spodobnost in grizljanje nohtov, za pekočo vest in brskanje po preteklosti. Naslada je časovno omejena. Čez nekaj let boš ti hotel, jaz pa bom rekla nak, saj tako ali tako ne bo uspešno. Na tvoji rumeni koži se bo pokazala prizadetost, hotel boš, se zaganjal, robantil, a ne bo šlo. Zavračala bom snubce in se razgaljena sprehajala po balkonu. Požvižgavala bom svetu, razvojnosti in spreminjanju, pljuvala na svojo čast . . . Grešnica bom, tako priskutna grešnica . . .

Tedaj me je prešinilo, da se to ne bo zgodilo, saj me je konec že zdaj zaslužnil. Nič več se ne bo zgodilo. Štiridesetletnik bo ob vrnitvi domov ku-

pil štruco kruha in zavitek stranišnega papirja, jaz pa se bom zvila v klobčič in umrla. Kar tako. Zakaj bi bilo drugače, če pa ne morem? Vse se mi je zabollo v telo, jaz, blazinica za šivanke, pa tudi nočem vztrajati, to je ohola želja, lisičji obup, neuspešno maščevanje. Moram k tračnicam. Priso-pihal bo črn strah, legla bom in potem ne bo ničesar več. Noge so boleče, čevlji so pretesni, po levem kolenu sem se udarila. Moram k tračnicam. In če bi me ljubil? S hladno kožo bi se otresla njegove ljubezni. Saj to je tisto, da obe poti vodita v konec. Ko si drugi prisvojijo tvoje življenje, ni več od-prtinic, skoz katere bi lahko smuknil v zelen dan. Meni pa se hoče zelenila. Telo mi utripa in žile so glasne. Koža je vlažna in prsti nemirni. Meni se hoče brezumja. Daleč daleč so pojoče votline in rjavi martinčki, nobene žu-želke ni, meni pa se še zmeraj nekaj hoče. Potem pa tračnice tako ali tako ne bi ničesar spremenile. Umrem lahko danes ali jutri ali pa v torek, ko pride moški krmit golobe, ki so včasih nasilni. Če živim svoj konec, ga lahko okušam in doživljam do poslednjih skrivnih prikritosti, lahko odkrivam in se vedno znova znebim sama sebe. Lahko sem živ konec, opozorilo, podrt kažipot . . .

Ker so se misli zapletle, sem šla k ribam. Molčeče sluzavke so plavale sem in tja. Gledale smo se. Nisem znala razlikovati, katere so bile moške in katere ženske ribe. Plavale so umirjeno in igrivo kot glasba. Plavuti so valo-vile, čudna usta so se zapirala in odpirala, voda se je svetlikala . . . Prišla sem. Lahko tudi ostanem. Pozabila sem nase. Ples je bil vabljev.

Smrt v dnevu

Vsrkavala je jesen in se začudeno poganjala za minulimi dnevi, hotela je biti neumno počlovečena, pa se je izgubljala v vedno novem obupu. Za navidezno urejenostjo se je skrivalo nekaj neizrekljivega, hotenje ali sla, dogodki pa so hitro vodeneli, da ni bilo mogoče ničesar zgrabiti. Včasih se je že kar mučila — hlatala je za določenostjo in nekakšno samopotrditvijo, preživel pa je bilo nezatno, nepomembno in pusto, da je začenjala posta-jati ihtava in nezadovoljna, to pa je vodilo v še večjo načetost njene človeške celovitosti. Ni znala uravnnavati svojih delov; zdaj si je dovolila pobito raz-čustvovanost, zdaj je divjala v pretiranem veselju, zdaj se je premaknila v zoprno razumništvo. Ni in ni si znala preskrbeti ubranosti in urejenosti po-sameznih delov. Iz njenega nereda bi se lahko izvilo več različnih ljudi. Ona pa je vse to nosila v sebi in bolelo jo je, jo barvno zastrupljalo, ji naostreno grozilo in jo spravljal v stanje, v katerem se ni več mogla pogovarjati z dru-gimi ljudmi.

Zunaj nje so bili predmeti in ljudje. Čeprav je vedno znova razpredala pajčevinaste misli o svobodi, je bila običajno ujet človek ženskega spola. Delala se je vzvišeno, gostobesedno je večkrat zagotavljala, da se je ne pri-mejo resne izjave ocenjevalcev, na katere je kar naprej naletavala, v resnici pa jo je zgrabila preobčutljivost in nadležna razbolelost. Ko se je kot skalnat sprimek uprla opazkam in se celo namrščila, je ponosno odkorakala, med